מסורת השס

שמשכים ומעריב · "שחורות" לשון שחרית כ"עורב" לשון ערבית: **עורב לבני בניו** כדכתיב (תהלים קמז) "לבני עורב אשר יקרא" והקב"ה מזמן להן יתושים וכנכנסין לתוך פיהן: **קורמי** · ילקוט לישעיה אחרינא (ל"ה) גמי לה כי עקרת לההוא רכיכא דאתיא ביה וטחני ליה ועבדי ריפתא בחל"ף בי"ת דר' מכיר מלאתיו: **אל פניו** · של הקב"ה ודומה לו כמשאלו לפניו: **ולא למפר לעשותם** · שלאחר מיתה לעתיד לבוא אם בא לקיים מצות אינו מועיל דמי שעברה בערב שבת יאכל בשבת כדאמר במס' ע"ג*: **אפים** · משמע פנים **בין שוחקות בין** זשומות - אפים שוחקות מחריך ומאחר לצדיקים לעתיד לבא אפים זשומות מחריך לרשעים ומאחר פורענותם לעתה"ב: **בור ופסין** · רוחב הבור עם חלל היקף הפסין הרחוקין שתי אמות: **או דילמא בור** · לחודיה שרי בבית סאתים לבד הרחקת כ"ב אמות: **אדם נותן עיניו בבורו** · ואם בא ללמוד מכאן היתר למקום אחר מן הבור הוא למד והרי אינו אלא בית סאתים הלכך אע"פ שהוקף יותר על כן לא אתו למישרי קרפף יותר מבית סאתים דעלמא שלא הוקף לדירה: **או דילמא כמה אדם נותן עיניו** · ואם בא ללמוד מכאן היתר למקום אחר מן האחיצה ילמוד הלכך אתי למישרי בעלמא יותר מבית סאתים אי שרית הכא: **גמ' אמרו לסרמיה** · ההיקף לבד בית סאתים של רוחב הבור אלא שתי אמות: **פריך וקטין** · ק' על ר' דהוו סאתים כאור המשכן לר' יהודה אע"פ שאינו מרובע מותר וכלבד שלא יהא בין אמה ורחבו יותר מבית סאתים ולר"ש בעינן מרובע דאמר בהדיא בית סאתים על בית סאתים דהוי שבעים אמה ושרייה עליה פירקין (ד' כ.) קטין קאר ברחבו: **כל אויר** · אף על פי שאינו מקורה אם תשמישו לדירת אדם לכניסה וליציאה תמיד: **וכל דירה** · שהיא מכוסה בגג והיא עשויה לשמירת אויר שתולה לה: **מתני' : גמ' מייתין עליה** · אלמא אתו רבים ומבטלו מחילה: **סבא מיכא אם ד' אמיתות** · שיש שתי אמות (ב) היכר היקף דופן לכל רוח: **אמלמא דאור** · שלא הר גבוה סביב לעצות

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ז מהל' שבת הל' ד' וה' סמג לאוין סה טור ש"ע א"ח סי' שנת סעיף ח:

כא ב מיי' פ"ז מהל' שבת הלכה נ:

ארך אפים עד לעתיד, וחשומות לרשעים ומחקר פרעונתם עד לעולם הבא וגם זה לטובה אים להם שהות לחזור בתשובה כדמשמע בחלק (סנהדרין ד' קיא.) דהוי נמי לטובה [ע' תוס' ב"ק נ: ד"ה מרך]:

אן ולמלא בור בלא פסין קאמר · פירוש ופסין לא יהו מרוחקין מן הבור אלא כדי רחשה ורובה של פרה אבל אין לפרש דפסין נמי אי בעי מרחיק עד בית סאתים מדקאמרי' בסמוך אי הכי מאי ביניייהו בין לר"ש בין לר' יהודה ולפי זה טובא איכא ביניייהו דר' שמעון לא שרי(ג) אלא להרחיק כדי רחשה ורובה של פרה ור' יהודה מתיר עד בית סאתים אלא ולאי גם ר' יהודה לא שרי להרחיק אלא כדי רחשה ורובה של פרה אע"ג דאדם נותן עיניו בבורו ולא אלא לשונאיו הוא דלא יאבד אבל אחר לצדיקים גמורים והיינו "דא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב "אשר אנכי מצוך היום לעשותם" היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם למחר לקבל שכרם *א"ר חגי ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב "ארך אפים" ארך אף' מבעי ליה? אלא ארך אפים לצדיקים ארך אפים לרשעים: ר' יהודה אומר עד בית סאתים וכו': איבעיא להו בור ופסין מאמר או דילמא בור ולא פסין מאמר אדם נותן עיניו בבורו ולא גזרינן דילמא אתי לטלטולי יותר מבית סאתים בקרפף או דילמא אדם נותן עיניו במחיצתו וגזרינן דילמא אתי לאיחלופי יותר מבית סאתים בקרפף ת"ש כמה הן מקורבין כדי ראשה ורובה של פרה וכמה הן מרוחקין? אפי' כור אפי' בוריים, ר' יהודה אומר בית סאתים מותר, יתר מבית סאתים אסור, אמרו לרבי יהודה אי אתה מודה בדיר וסהר מוקצה וחצר אפילו בית חמשת כורים ובית עשרת כורים שמותר, אמר להם זו מחיצה ואלו פסין, ר"ש בן אלעזר אומר בור בית סאתים אבית סאתים מותר ולא אמרו להרחיק אלא כדי ראשה ורובה של פרה הא מדקאמר ר"ש בן אלעזר בור ולא פסין מכלל דרבי יהודה בור ופסין קאמר, ולא היא ר' יהודה בור בלא פסין קאמר, אי הכי היינו דר' שמעון בן אלעזר? איכא בינייהו אריך וקטין. כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר "כל אויר שתשמישו לדירה כגון דיר וסהר מוקצה וחצר אפילו בית חמשת כורים ובית עשרת כורים מותר, יוכל דירה שתשמישה לאויר כגון בורגנין שבשדות בית סאתים מותר יתר מבית סאתים אסור: מתני' *ר' יהודה אומר אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין וחכמים אומרים אינו צריך: גמ' רבי יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כאן הודיעך כוחן של מחיצות, כאן וסבירא ליה *והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה נגעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים? אלא כאן ולא ס"ל, ורמי דר' יהודה אדר' יהודה ורמי דרבנן אדרבנן *דתניא יתר על כן א"ר יהודה מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים עושה לו לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן: דר' יהודה אדרבי יהודה לא קשיא התם דאיכא שתי מחיצות מעלייתא הכא ליכא שתי מחיצות מעלייתא דרבנן אדרבנן [נמי] לא קשיא הכא איכא שם ארבע מחיצות התם ליכא שם ד' מחיצות. א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר, תיב רב דימי וקאמר ליה להא שמעתא א"ל אביי לרב דימי מ"ט אילימא**

שמשכים ומעריב עליהן לבית המדרש רבה אמר במי שמשחיר פניו עליהן כעורב רבא אמר במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב אמרה ליה דביתהו ינוקי דידך מאי אעביד להו? אמר לה מי שלימו קורמי באגמא ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו א"ר יהושע בן לוי אילמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו *כביכול כאדם שנושא משוי על פניו ומבקש להשליכו ממנו "לא יאחר לשונאו" א"ר אילא לשונאיו הוא דלא יאבד אבל אחר לצדיקים גמורים והיינו "דא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום לעשותם" היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם למחר לקבל שכרם *א"ר חגי ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב "ארך אפים" ארך אף' מבעי ליה? אלא ארך אפים לצדיקים ארך אפים לרשעים: ר' יהודה אומר עד בית סאתים וכו': איבעיא להו בור ופסין מאמר או דילמא בור ולא פסין מאמר אדם נותן עיניו בבורו ולא גזרינן דילמא אתי לטלטולי יותר מבית סאתים בקרפף או דילמא אדם נותן עיניו במחיצתו וגזרינן דילמא אתי לאיחלופי יותר מבית סאתים בקרפף ת"ש כמה הן מקורבין כדי ראשה ורובה של פרה וכמה הן מרוחקין? אפי' כור אפי' בוריים, ר' יהודה אומר בית סאתים מותר, יתר מבית סאתים אסור, אמרו לרבי יהודה אי אתה מודה בדיר וסהר מוקצה וחצר אפילו בית חמשת כורים ובית עשרת כורים שמותר, אמר להם זו מחיצה ואלו פסין, ר"ש בן אלעזר אומר בור בית סאתים אבית סאתים מותר ולא אמרו להרחיק אלא כדי ראשה ורובה של פרה הא מדקאמר ר"ש בן אלעזר בור ולא פסין מכלל דרבי יהודה בור ופסין קאמר, ולא היא ר' יהודה בור בלא פסין קאמר, אי הכי היינו דר' שמעון בן אלעזר? איכא בינייהו אריך וקטין. כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר "כל אויר שתשמישו לדירה כגון דיר וסהר מוקצה וחצר אפילו בית חמשת כורים ובית עשרת כורים מותר, יוכל דירה שתשמישה לאויר כגון בורגנין שבשדות בית סאתים מותר יתר מבית סאתים אסור: מתני' *ר' יהודה אומר אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין וחכמים אומרים אינו צריך: גמ' רבי יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כאן הודיעך כוחן של מחיצות, כאן וסבירא ליה *והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה נגעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים? אלא כאן ולא ס"ל, ורמי דר' יהודה אדר' יהודה ורמי דרבנן אדרבנן *דתניא יתר על כן א"ר יהודה מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים עושה לו לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן: דר' יהודה אדרבי יהודה לא קשיא התם דאיכא שתי מחיצות מעלייתא הכא ליכא שתי מחיצות מעלייתא דרבנן אדרבנן [נמי] לא קשיא הכא איכא שם ארבע מחיצות התם ליכא שם ד' מחיצות. א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר, תיב רב דימי וקאמר ליה להא שמעתא א"ל אביי לרב דימי מ"ט אילימא**

יסלקנה לצדדין. וחכמים אומרים אינו צריך. ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כאן הודיעך כוחן של מחיצות שאע"פ שמפסיקין אותן העוברים והשבים כמו רה"ר שיש שם מחיצות נעשה כרה"י ויוחנן אמר כאן וסבירא ליה והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלי דלתותיה נגעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר והנה ירושלים הרי היא מוקפת חומה שהיא חומה מעליא. וא"ר יוחנן אילולי שדלתותיה נגעלות בלילה ואין מפסיקין בה משום כך היא כרשות היחיד אבל אילו לא היו דלתותיה נגעלות כיון שמפסיקין אותה דרך הרבים כרשות הרבים היא ותורת רשות הרבים בה ומחיצותיה אינן מועילות בה אלא כאן ולא סבירא ליה. בכאן הנטפחות סתחלפות. אמר ר' יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים אמר ליה רב דימי מאי טעמא אי

*) תוס' כתובות לד' ד"ה מ"ש דף כ"ב דף ס"ז סמוכר מת כתוב לא מכר אלא מילוסא של תר ואפכר דרכינו גרם סם מילוסא בלא"ף:

רבא אמר במי שמתאכזר על בניו כעורב·עיקר דיליה מהא דכתיב (מסכת קמז) ולבני עורב אשר יקראו וזה הדבר ידוע הוא כי העורב ישוש את אפרוחיו כל זמן שפריין לא העלו אברה ולאחר שתעלה עליהן אברה והן משחירין הוא חוזר אליהן וכתיב נמי (איוב לח) מי יכין לעורב צידו ובכתובות בפרק נערה שנתפתתה הקשו (דף מט) ועורבא בעי בניה והכתיב לבני עורב אשר יקראו לא קשיא הא בחיוורי והא באוכמי: והא

גליון השס"ם גמ' וכל דיליה שתמישה לאויר. נעיל דף עז ע"א ועי' ברכות דף כה ע"ב וברכינו יונה: תוס' ד"ה ומתני' כו'. דאתנייה צריך למעמד מודה טוא דמן התורה מהני. ע"ל דף ו ע"א תד"ה רב אמר:

כ א מיי' פ"ז מהל' שבת הל' ד' וה' סמג לאוין סה טור ש"ע א"ח סי' שנת סעיף ח:

כא ב מיי' פ"ז מהל' שבת הלכה נ:

רבינו הננאל

שמשכיסין ומעריבין עליהן בבהמ"ד רבה אמר במי שמשחירין פניהם כעורב רבא אמר במי שמתאכזר על בניו כעורב. כדרב אדא בר אהבה דכד הוה אזיל בי רב הוה אמרה ליה דביתהו ינוקי מאי אעביד להו הוה אמר לה איכא קראי באגמא. פי' ירקות שדה באגם יאכלו מהם. אשר אנכי מצוך [היום היום לעשותם] ולא היום לקבל שכרם כו'. ארך אפים לצדיקים ולרשעים כו': מתני' ר' יהודה אומר עד בית סאתים כו' איבעיא להו ר' יהודה בור ופסין קאמר או דלמא בור בית סאתים ולאי פסין קאמר אדם עיניו בבורו ולא גזר דלמא אתי לטלטולי בקרפף דעלמא יתר מבית סאתים או דלמא עיניו במחיצתו ת"ש כמה הן מקורבין שהן הפסין וכיון שהן יתר מבית סאתים גזר פסין אפו קרפף מאי. ת"ש כמה הן מקורבין כדי ראשה ורובה של פרה. וכמה הא רחוקין מן הבאר אפי' בוריים מותר כו'. ר' יהודה אומר בית סאתים מותר כו' ר' שמעון בן אלעזר אומר באר שהוא בית סאתים אינו מותר לתחזיק מן באר אלא כדי ראשה ורובה של פרה מדתני ר' שמעון בן אלעזר אומר בור בית סאתים על בית סאתים מכלל דר' יהודה באר ופסין בית סאתים קאמר. ודחינן לא ר' יהודה נמי בור בלא פסין קאמר ובבור ארוך וצר פליגי ר' שמעון בן אלעזר בעי ארבו כרחבו ור' יהודה לא חיישי כלל אמר ר' שמעון בן אלעזר כל אויר שתשמישה לבית דירת כגון דיר וסהר ומוקצה וחצר אפילו עשרת כורים מותר. פי' דיר כדתנן הכונס צאן לדיר ותנן בבנין מעשר בהמה כונסן לדיר סהר כגון רחבה שערשין אחורי העירות ומקיפין אותה להכנים פירות וכיוצא בהן ע"ראי. מוקצה מקום גבוה הוא שנעשה מוקצה מן הה"ר ומן הכרמלית והללו יש בהן ריוח כמו הבקעה כדתנן הליכוהו לעיר אחרת ונתנוהו בדיר או בסהר ואמרינן נזירה הילוך דדיר וסהר אמו הילוך דבקעה. קרפף הוא כעין כתלים בלא קירוי והיא נקראת אילוסא של חצר*) וכל שתשמישה לאויר כגון בורגנין [בית סאתים מותר] יתר מבית סאתים אסור זו פשוטה היא: מתני' ר' יהודה אומר אם היה דרך הרבים מפסקתה יסלקנה לצדדין. ר' יוחנן אמר כאן וסבירא ליה והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלי דלתותיה נגעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר והנה ירושלים הרי היא מוקפת חומה שהיא חומה מעליא. וא"ר יוחנן אילולי שדלתותיה נגעלות בלילה ואין מפסיקין בה משום כך היא כרשות היחיד אבל אילו לא היו דלתותיה נגעלות כיון שמפסיקין אותה דרך הרבים כרשות הרבים היא ותורת רשות הרבים בה ומחיצותיה אינן מועילות בה אלא כאן ולא סבירא ליה. בכאן הנטפחות סתחלפות. אמר ר' יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים אמר ליה רב דימי מאי טעמא אי

*) תוס' כתובות לד' ד"ה מ"ש דף כ"ב דף ס"ז סמוכר מת כתוב לא מכר אלא מילוסא של תר ואפכר דרכינו גרם סם מילוסא בלא"ף:

רב נסים גאון

רבא אמר במי שמתאכזר על בניו כעורב·עיקר דיליה מהא דכתיב (מסכת קמז) ולבני עורב אשר יקראו וזה הדבר ידוע הוא כי העורב ישוש את אפרוחיו כל זמן שפריין לא העלו אברה ולאחר שתעלה עליהן אברה והן משחירין הוא חוזר אליהן וכתיב נמי (איוב לח) מי יכין לעורב צידו ובכתובות בפרק נערה שנתפתתה הקשו (דף מט) ועורבא בעי בניה והכתיב לבני עורב אשר יקראו לא קשיא הא בחיוורי והא באוכמי: והא

גליון השס"ם גמ' וכל דיליה שתמישה לאויר. נעיל דף עז ע"א ועי' ברכות דף כה ע"ב וברכינו יונה: תוס' ד"ה ומתני' כו'. דאתנייה צריך למעמד מודה טוא דמן התורה מהני. ע"ל דף ו ע"א תד"ה רב אמר:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קורמי ילקוט ליסנא תתריכא קורמאי גמי לת: (ב) ד"ה הכא מיכא וכו' שתי אמותיקף פיכר ומתקן: (ג) תוס' ד"ה מ"ש דלמא וכו' אלא דלמא אתי לטלטולי: (ד) ד"ה בור וכו' ובנכ כו עמוד נבוה ר' וכתב ד' ומישמו הוי מישמו וכלא נמי הלי: (ה) ד"ה ומתני' וכו' נבי יוחנ. נ"ב דף ע"ב נד"ה וכי תימא:

ע"ז ג. ה

[ע"ז פי' רש"י מגיגה ג: וביומא ג: ומגילה כח.]

ע"א ג.

כ"ק ב. ע"ב

כ"ע ע"ב

שבת ו: [נעיל כ.]

נעיל ו: ולקמן קלו.

שבת ו. קיז. נעיל ו. יב: לקמן נט: ודף לט.

נוסח אחר אביים

נוסח אחר אביים

נוסח אחר אביים